

KĖDAINIŲ SOCIALINĖS GLOBOS NAMAI

KORUPCIJOS PASIREIŠKIMO TIKIMYBĖS NUSTATYMAS

2022 m. rugsėjo 5 d.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 10 straipsnio, Korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2022 m. balandžio 15 d. įsakymu Nr. A1-288 „Dėl korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo“, nuostatomis bei Korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo ir jo atlikimo tvarkos rekomendacijomis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos direktoriaus 2021 m. lapkričio 30 d. įsakymu Nr. 2-246 „Dėl korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo ir jo atlikimo tvarkos rekomendacijų patvirtinimo“, Kėdainių socialinės globos namuose (toliau – Globos namai) buvo atliktas korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymas.

Veiklos srities analizės ir vertinimo tikslas – identifikuoti galimas korupcijos rizikas ar vidinius/išorinius rizikos veiksnius, kurie egzistuoja vertintoje veiklos srityje bei nustatyti korupcijos rizikas ar šių rizikų veiksnių mažinimo/pašalinimo priemonės. Korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymą atliko už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą Globos namuose paskirtas asmuo – direktoriaus pavaduotoja Aušra Goštautienė. Pasirinkta analizuoja Globos namų veiklos sritis, susijusi su tinkamu Globos namų funkcijų įgyvendinimu ir užtikrinimu, paslaugų gavėjų atžvilgiu, tai – **neveiksnių ar ribotai veiksnii tam tikroje srityje, veiksnii, bet negalinčių savarankiškai disponuoti, asmenų disponavimas piniginiėmis lėšomis**. Analizuojamas laikotarpis nuo **2021 m. III ketvirčio iki 2022 m. III ketvirčio**.

Remiantis Korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo ir jo atlikimo tvarkos rekomendacijomis¹, neveiksnių ar ribotai veiksnii tam tikroje srityje, veiksnii, bet negalinčių savarankiškai disponuoti, asmenų disponavimas piniginiėmis lėšomis yra priskirtinas prie veiklos sričių, kuriose galima korupcijos pasireiškimo tikimybė, kadangi atitinka keletą rekomendacijose nurodytų kriterijų:

- ✓ Globos namams įgyvendinant numatytus veiklos procesus bei užtikrinant tinkamą funkcijų vykdymą, įskaitant paslaugų gavėjų pinigų, turto disponavimą, nereikia kito viešojo sektoriaus subjekto patvirtinimo. Globos namams suteikti įgaliojimai savarankiškai priimti sprendimus, susijusius su gyventojų turto, piniginių lėšų valdymu.
- ✓ Globos namų personalas užtikrindamas ir gindamas paslaugų gavėjų teises, neatsižvelgiant į jų veiksnumą ar sveikatos būklę, priima būtinus sprendimus, todėl svarbu įvertinti ar darbuotojų numatytos funkcijos, sprendimų priėmimo tvarka bei atsakomybė yra išsamiai reglamentuota, paslaugų gavėjų piniginių lėšų disponavimo atžvilgiu.

Vertinimo metu buvo analizuojama, ar vertinamoje veiklos srityje laikomasi teisės aktų reikalavimų, ar yra priimti visi būtini vidaus dokumentai, ar atliekamų veiksmų (sprendimų priėmimo) procedūra yra skaidri. Atliekant korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymą buvo taikoma teisės aktų ir vidinių Globos namų dokumentų turinio peržiūra ir jų analizė, vykdyti interviu pokalbiai su atsakingais darbuotojais. Penkerių metų laikotarpyje, korupcijos pasireiškimo tikimybės vertinimas analizuojamojoje srityje (neveiksnių ar ribotai veiksnii tam tikroje srityje, veiksnii, bet negalinčių savarankiškai disponuoti, asmenų disponavimas piniginiėmis lėšomis) nebuvo atliktas.

¹ Korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo ir jo atlikimo tvarkos rekomendacijos <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/6132e04051d911ec862fdcbc8b3e3e05>

Ataskaitoje analizuojami teisės aktai, vidiniai Globos namų dokumentai:

- ✓ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas;
- ✓ Socialinės globos normų aprašas;
- ✓ Kėdainių socialinės globos namų gyventojų vidaus tvarkos taisyklės;
- ✓ Kėdainių socialinės globos namų gyventojų turto tvarkymo komisijos nuostatai;
- ✓ Globos namų nuostatai;
- ✓ Socialinio darbo padalinio nuostatai;
- ✓ Darbuotojų pareigybių aprašymai;
- ✓ Vidaus kontrolės įgyvendinimo Kėdainių socialinės globos namuose tvarkos aprašas;
- ✓ Kėdainių socialinės globos namų rizikų valdymo planas;
- ✓ Kėdainių socialinės globos namų darbuotojų etikos kodeksas;
- ✓ Kėdainių socialinės globos namų darbuotojų antikorupcinio elgesio kodeksas.

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso antrosios knygos III skirsnio 2.10. straipsnis nurodo, jog fizinis asmuo, kuris dėl psichikos ir elgesio sutrikimo negali suprasti savo veiksmų tam tikroje srityje reikšmės ar jų valdyti, gali būti teismo tvarka pripažintas neveiksniu toje srityje. Neveiksniui tam tikroje srityje asmeniui šioje srityje yra nustatoma globa. Pripažinto neveiksniu tam tikroje srityje asmens vardu sandorius toje srityje sudaro jo globėjas. To pačio III skirsnio 2.11. straipsnis nurodo, jog fizinis asmuo, kuris dėl psichikos ir elgesio sutrikimo iš dalies negali suprasti savo veiksmų tam tikroje srityje reikšmės ar jų valdyti, gali būti teismo tvarka pripažintas ribotai veiksniumi toje srityje. Kai asmens veiknumas apribojimas tam tikroje srityje, jam yra nustatoma rūpyba. Srityse, kuriose fizinis asmuo pripažintas ribotai veiksniumi, šis asmuo negali sudaryti sandorių ar kitaip veikti be rūpintojo sutikimo. Neveiksnius tam tikroje srityje fizinis asmuo tose srityse, kuriose jis pripažintas ribotai veiksniumi, gali sudaryti sandorius ar kitaip veikti su globėjo sutikimu.

Atitinkamai Socialinės globos normų aprašo 4 priedo 12.2. papunktyje pažymima, jeigu neveiksnaus tam tikroje srityje ar ribotai veiksnaus tam tikroje srityje asmens globėjas yra socialinės globos įstaiga, socialinės globos įstaiga užtikrina visapusišką šio asmens interesų atstovavimą, globos, rūpybos funkcijų vykdymą, įskaitant disponavimą finansiniu turto, jei turto administratoriumi teismo sprendimu paskirti Globos namai. 12.3. papunktis nurodo, jog neveiksnaus tam tikroje srityje ar ribotai veiksnaus tam tikroje srityje asmens adekvati nuomonė ar jo globėjo (rūpintojo) nuomonė, siekiant užtikrinti geriausią asmens interesą, yra išklausiama ir vertinama. Teismo sprendimu Kėdainių socialinės globos namai paskirti vykdyti 53 paslaugų gavėjų globėjo ar rūpintojo funkcijas, iš jų – 50 asmeniui, Globos namai paskirti vykdyti taip pat turto administratoriaus funkcijas.

Socialinės globos normų aprašo 12.6. papunktis teigia, jog asmens pinigai, turtas, dokumentai įtraukiami į apskaitą, naudojami ir saugomi pagal socialinės globos įstaigos patvirtintą gyventojų pinigų, turto, dokumentų apskaitos, naudojimo ir saugojimo tvarkos aprašą, kuris atitinkamai užtikrina geriausius asmens interesus.

Globos namų direktoriaus 2017 m. gegužės 9 d. įsakymu Nr. T – 64 patvirtintos Kėdainių socialinės globos namų gyventojų vidaus tvarkos taisyklės, kuriose 5.1. papunktis teigia, jog gyventojas, atsižvelgiant į jo savarankiškumo lygį, gali tvarkyti asmeninių lėšų apskaitą (pasirinkti šalpos, pensijos išmokų mokėjimo formą), apsipirkti. Gyventojų pinigų, kitų vertybių saugojimą, naudojimą ir apskaitą reglamentuoja „Kėdainių socialinės globos namų gyventojų turto tvarkymo komisijos nuostatai“.

Vadovaujantis minėtu punktu, Globos namų direktoriaus 2016 m. sausio 12 d. įsakymu Nr. T – 8 patvirtinti Kėdainių socialinės globos namų gyventojų turto tvarkymo komisijos nuostatai (toliau - Nuostatai), kurie 2021 m. kovo 10 d. Globos namų direktoriaus įsakymu Nr. T – 18 buvo išdėstyti nauja redakcija. Nuostatai apibrėžia turto komisijos įgyvendinamas funkcijas, socialinio darbuotojo pareigas ir atsakomybę, turto tvarkymo komisijos pirmininko, turto tvarkymo komisijos pirmininko

pavadootojo bei komisijos narių teises ir pareigas. Analizuojant korupcijos pasireiškimo tikimybę pasirinktoje srityje, buvo vertinama kaip įgyvendinamos priskirtiems asmenims numatytos funkcijos, ar priimami sprendimai, susiję su paslaugų gavėjų pinigėmis lėšomis, yra skaidrūs, pagrįsti bei motyvuoti. Nuostatai taip pat reglamentuoja turto, įsigyto už gyventojų pinigus, įsigijimo, atsiskaitymo, nurašymo tvarką; gyventojų asmeninių lėšų panaudojimo ir saugojimo tvarką; gyventojų grynų pinigų paėmimo iš asmeninės sąskaitos tvarką; grynųjų pinigų, banko mokėjimo kortelių, PIN kodų, elektroninės bankininkystės mokėjimo priemonių saugaus laikymo tvarką.

2017 m. vasario 7 d. Globos namų direktoriaus įsakymu Nr. T – 30 buvo sudaryta gyventojų turto komisija (toliau - Komisija), 2020 m. sausio 22 d. Globos namų direktoriaus įsakymu Nr. T – 11 keitėsi šios Komisijos narių sudėtis. Šiuo metu komisiją sudaro: socialinė darbuotoja (komisijos pirmininkas), užimtumo specialistė (komisijos pirmininko pavaduotojas), socialinio darbuotojo padėjėjas (komisijos narys) ir finansų vadybininkas (komisijos narys).

Analizuojant Globos namų gyventojų asmeninių lėšų apskaitos dokumentus (toliau - Bylas) buvo vertinama ar dokumentacija tinkamai įforminta, t. y.:

- ✓ pateikti socialinių darbuotojų prašymai Komisijai, dėl leidimo disponuoti globos namų gyventojų asmeninėmis lėšomis tikslingumo;
- ✓ surašomas „Pinigų išėmimo iš bankomato aktas“;
- ✓ pildomas gyventojų asmeninių prekių apskaitos aktas;
- ✓ pateikiami išlaidas patvirtinantys dokumentai (grynųjų pinigų išėmimo iš bankomato kvitai, sąskaitos faktūros, kasos čekiai);
- ✓ surašomas grynųjų pinigų perdavimo aktas, kuomet pinigai perduodami neveiksniams, ribotai veiksniam asmeniui ar jo artimajam į rankas;
- ✓ surašomi Komisijos posėdžių protokolai;
- ✓ parengti dokumentai pasirašomi socialinio darbuotojo, ne mažiau 2 Komisijos narių, esant poreikiui, globos namų gyventojų.

Atsitiktiniu būdu pasirinkus neveiksnių ar ribotai veiksnį tam tikroje srityje, veiksnį, bet negalinti savarankiškai disponuoti pinigėmis lėšomis, asmenų Bylas analizuojamu laikotarpiu, esminių pažeidimų, leidžiančių išsiaiškinti galimas korupcijos apraiškas, nebuvo nustatyta. Visose Bylose pateikti socialinių darbuotojų prašymai Komisijai leisti paimti dalį gyventojų asmeninių lėšų, siekiant patenkinti pastarojo gyventojų individualius poreikius. Savo ruožtu, Komisija šiuos prašymus įformino protokolais. Gyventojų asmeninių piniginių lėšų judėjimas buvo pagrindžiamas pinigų išėmimo iš bankomato aktais bei patvirtinamas pridedamais bankomato kvitais. Einamųjų metų sausio ir liepos mėnesiais Bylose pridedami 3 bankomato kvitai, kurie pažymi pirminį gyventojų sąskaitos likutį, išgrynintų pinigų sumą ir likusių pinigų sąskaitoje likutį. Dauguma neveiksnių ar ribotai veiksnį tam tikroje srityje asmenų piniginių lėšų išleidžiama įsigyjant papildomo maisto produktų ar higienos/buitinių prekių. Įsigytų prekių vartojimas įforminamas gyventojų asmeninių prekių apskaitos akte. Atsižvelgiant į gyventojų turimus kasdienes įgūdžius ir siekiant ugdyti pastarojo gebėjimą savarankiškai priimti sprendimus, susijusius su pinigėmis lėšomis, jam į rankas yra perduodami pinigai. Taip sudaroma galimybė pačiam gyventojui nuspręsti kaip, kur ir koku tikslu panaudoti turimas asmenines lėšas. Pastebėta, jog gyventojai šias lėšas, dažnu atveju, išleidžia papildomiems maisto produktams įsigyti arba prisideda prie Globos namuose organizuojamų draugų gimtadienio švenčių (vaisių, dovanų). Grynųjų pinigų perdavimas gyventojui į rankas įforminamas aktu, pasirašant socialiniam darbuotojui, pačiam gyventojui bei Komisijos nariams. Mažos vertės prekės, kurių įsigijimo metu nėra galimybės gauti kvito ar sąskaitos faktūros, pagrindžiamos pinigų panaudojimo aktu, kurį patvirtina ne mažiau 2 Komisijos narių parašai.

Peržiūros metu pastebėta, jog kai kuriose Bylose trūkstant socialinio darbuotojo parašų, pinigų panaudojimo aktas pasirašomas tik vieno Komisijos nario. Šiuos minimalius trūkumus galime

traktuoti kaip žmogišką klaidą, kuri lydima darbuotojo išsiblaškimu ar neatidumu, tačiau tai nesudaro prielaidos manyti, jog gyventojų asmeninės piniginės lėšos naudojamos netikslingai ar nepagrįstai. Apie minėtinius trūkumus Bylose buvo pranešta Komisijos pirmininkui, kuris savo ruožtu, neatitikimus pašalino.

Peržiūrint Globos namų gyventojų asmeninio turto tvarkymo dokumentus, jokių trūkumų nebuvo nustatyta. Socialinis darbuotojas, atstovaudamas neveiksnių finansinėje srityje, ribotai veiksnių finansinėje srityje ar veiksnių, bet su darbuotojo pagalba disponuojančio asmeninėmis lėšomis gyventoją, Komisijai pateikė prašymą, numatomiems daiktams įsigyti. Prašymo nagrinėjimas įformintas Komisijos protokolu. Visi įsigyti asmeniniai gyventojų pirkiniai buvo pagrindžiami sąskaitomis – faktūromis.

Vertinant korupcijos pasireiškimo tikimybę analizuotoje srityje, darbo praktikos atžvilgiu, buvo taikytas interviu metodas su asmenimis, kurie tiesiogiai vykdo Nuostatuose numatytas funkcijas. Komisijos nariams buvo pateikti šie klausimai:

1. Kaip manote, ar Kėdainių socialinės globos namų gyventojų turto tvarkymo komisijos nuostatai (toliau - Nuostatai) yra pakankamai aiškiai reglamentuoti, t. y. apibrėžiantys Jūsų kaip komisijos pirmininko/pirmininko pavaduotojo/komisijos nario teises, pareigas ir atsakomybę?
2. Kaip manote, ar Jūsų priimami sprendimai, susiję su neveiksnių ar ribotai veiksnių tam tikroje srityje, veiksnių, bet negalinčių savarankiškai disponuoti asmeninėmis lėšomis (toliau – Paslaugų gavėjai), yra pagrįsti, objektyvūs ir užtikrinantys geriausią asmens interesą?
3. Kaip manote, ar likusieji komisijos nariai laikosi ir tinkamai įgyvendina Nuostatuose numatytų teisių, pareigų ir atsakomybės funkcijų?
4. Kaip manote, ar komisijos narių sudėtis (t. y. narių skaičius, profesijos atstovai) yra tinkami atstovauti paslaugų gavėjų interesus?
5. Kaip manote, ar Globos namai priėmė visus reikiamus vidinius dokumentus, reglamentuojančius disponavimą piniginėmis lėšomis Paslaugų gavėjų atžvilgiu?
6. Kaip manote, ar Nuostatai dera su aukštesnės galios teisės aktais, pavyzdžiui, tokiais kaip: Socialinės globos normų aprašas?
7. Kaip manote, ar komisijos nariams bei socialiniam darbuotojui yra suteikti ne per platūs įgaliojimai veikti savo nuožiūra?
8. Kaip manote, ar visi sprendimai, susiję su paslaugų gavėjų disponavimu pinigais yra tinkamai įforminami (protokoluojami, surašomi pinigų paėmimo/perdavimo aktai)?
9. Kaip manote, ar šioje veiklos srityje (priimant sprendimus, susijusius su Paslaugų gavėjų materialinėmis vertybėmis) galima korupcijos pasireiškimo tikimybė (pavyzdžiui, netikslingai panaudotos Paslaugų gavėjo lėšos perkant brangius ir nereikalingus daiktus)? Jei taip, tai kokie galimi vidiniai ir išoriniai rizikos veiksniai, lemiantys korupcijos pasireiškimo apraiškas?
10. Kaip manote, ar Globos namai taiko pakankamą kontrolę* šioje veiklos srityje? Jei taip, ar ji veiksminga? Jei ne, kokias kontrolės priemones Jūsų nuomone, būtų efektyvesnės?

* Sudaryta komisija, kuri atlieka metinę inventorizaciją

Išanalizavus minėtų asmenų pateiktus atsakymus matoma, kad Komisijos narių nuomonės praktiškai visais klausimais sutapo, kadangi visi apklaustieji teigė, jog Nuostatai yra aiškiai reglamentuoti. Vadovaujantis šiais Nuostatais, tiek Komisijos pirmininkas, tiek pirmininko pavaduotojas ar kiti Komisijos nariai žino kokias funkcijas (veiksnius) turi įvykdyti/atlikti, siekiant užtikrinti nešališką ir skaidrų sprendimų priėmimą, gyventojų atžvilgiu.

Iš dalies Komisijai priimti pagrįstus, objektyvius sprendimus, susijusius su neveiksnių asmenų ar ribotai veikusių tam tikroje srityje, veikusių, bet negalintių savarankiškai disponuoti asmeninėmis lėšomis, padeda esminis faktas, jog Komisijos nariai asmeniškai pažįsta Globos namų gyventojus, nuolat su jais dirba, žino jų poreikius, įnorius, charakterio savybes bei emocijų kaitas. Tai leidžia Komisijos susirinkimo metu, analizuojant socialinio darbuotojo pateiktą prašymą, jį įvertinti visais galimais pjūviais: ar pateiktas prašymas yra pakankamai motyvuotas; ar socialinio darbuotojo pageidaujama išgryninti pinigų suma yra adekvati asmens poreikių tenkinimui; ar gyventojų išgryninti pinigai bus panaudoti tikslingai, t. y. įsigyjama maisto/higienos prekių ir pan.; ar pageidaujama įsigyti prekė/daiktas, šiuo metu tikrai yra būtinas gyventojui ir pan.

Tarp apklaustųjų vyrauja tarpusavio pasitikėjimas, kuris grindžiamas savitarpio bei etiško elgesio principo įgyvendinimu. Nors Komisijos nariai mano, jog esamas narių skaičius yra optimalus bei jų įgytos profesijos – tinkamos atstovauti paslaugų gavėjų interesus, tačiau šis klausimas galėtų būti diskutuotinas dėl dviejų aspektų. Pirmasis aspektas: kaip jau buvo minėta anksčiau tekste, Komisiją sudaro komisijos pirmininkas – socialinė darbuotoja, komisijos pirmininko pavaduotoja – užimtumo specialistė, komisijos nariai – socialinio darbuotojo padėjėjas ir finansų vadybininkas. $\frac{3}{4}$ komisijos narių pagal pavaldumo struktūrą priklauso socialinio darbo padaliniiui, todėl natūraliai kyla klausimas ar yra pakankamai gerai užtikrintas nešališkumo principas, profesijos atstovų atžvilgiu? Ar Komisijos nariai labiau nepalaikys sprendimų, susijusių su gyventojų socialinių poreikių tenkinimu nei lyginant su kitomis sritimis? Vertėtų apsvarstyti galimybę į Komisijos narių sudėtį įtraukti asmens sveikatos priežiūros specialistus, kurie galėtų detaliau išnagrinėti socialinio darbuotojo pateiktus prašymus ir priimti sprendimus susijusius, su gyventojų asmens sveikata bei jos visapusišku užtikrinimu ar asmenį, atsakingą už maisto organizavimą įstaigoje – kuris įvertintų perkamų produktų maistinę vertę bei naudą, gyventojų sveikatos atžvilgiu. Antrasis aspektas: Komisijos narių skaičius. Komisiją sudaro 4 asmenys. Pati Komisijos pirmininkė socialinė darbuotoja, teikia Bylas peržiūrai kitiems nariams, savo ruožtu, finansų vadybininkas patvirtina tik protokolus, todėl lieka 2 Komisijos nariai, o tam tikrais atvejais, Komisijos narių atostogų metu – 1. Tai sąlygoja neužtikrintą Komisijos narių skaičių pasirašant Bylas. Siūlytina Komisijos narių skaičių padidinti iki 5 asmenų.

Remiantis apklaustųjų požiūriu į priimtų Globos namų vidinių dokumentų, reglamentuojančių disponavimą pinigėmis lėšomis, turinį ir kiekį – dokumentacijos turinio gylis ir skaičius yra pakankamas, tačiau kai kurie Komisijos nariai negebėjo pasakyti ar minėti dokumentai dera su aukštesnės galios teisės aktais, tokiais kaip: Socialinės globos normų aprašas. Tai leidžia išvelgti vidinį rizikos faktorių, kadangi ne visi Komisijos nariai yra susipažinę su Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymais bei kitais teisės aktais, reglamentuojančiais socialinių paslaugų teikimą, užtikrinant paslaugų gavėjų poreikius bei lūkesčius.

Atsižvelgiant į tai, jog disponavimas Globos namų gyventojų asmeninėmis lėšomis yra aiškiai apibrėžtas, vykdoma nuolatinė kontrolė bei kiekvienas pinigų judėjimas pagrindžiamas sąskaitomis - faktūromis, pinigų panaudojimo aktais, tai stipriai sumažina galimybę socialiniam darbuotojui vienašališkai priimti sprendimus ir veikti savo nuožiūra, gyventojų piniginių lėšų disponavimo atžvilgiu.

Vertinant socialinių darbuotojų pateiktų prašymų formuluotę (išgryninti tam tikrą Globos namų gyventojų pensijos dalį), pastebimas „šabloninis“ tekstas, kuris naudojamas jau ne vienerius metus „*Prašau leisti patenkinti asmeninį globos namų gyventojų(-s).....prašymą,*

nuo....kiekvieną mėnesį paimti jam(-i) priklausančios pensijos dalį....Eur. jo(-s) individualių poreikių tenkinimui (maitinimo pagerinimui, vitaminų ir kt.). Pinigines išlaidas pateisinant sąskaitomis – faktūromis ir pinigų panaudojimo, perdavimo aktais. Taip pat, nuo...,kiekvieną mėnesį duoti grynais į rankas smulkioms išlaidoms...Eur., kadangi ji(-s) turi gyvenimiškos patirties ir nori apsipirkti savarankiškai“. Pačio teksto formuluotė nėra bloga, tačiau vis garsiau socialinių paslaugų srityje skamba negalią turinčių asmenų įgalinimo koncepcijos sąvoka, todėl vertėtų apsvarstyti galimybę perfrazuoti tekstą, minėtame tekste pažymint Globos namų gyventojų(-s) galimybę savarankiškai priimti sprendimus, susijusius su gautų „grynais į rankas“ lėšų panaudojimu, nepaisant to, jog Globos namų gyventojas yra neveiksnius ar ribotai veiksnus tam tikroje srityje, veiksnus, bet negalintis savarankiškai disponuoti pinigais. Prašymo pavyzdys: *Siekiant užtikrinti geriausią Kėdainių socialinės globos namuose gyvenančio asmens interesų bei poreikių tenkinimą, prašau leisti kiekvieną mėnesį paimti (gyventojų(-s) vardas, pavardė) priklausančios pensijos dalį....Eur. Šios pinigines lėšas bus panaudotos papildomų kasdienių prekių (maisto produktų, asmens higienos reikmenų, tam tikrų medikamentų (vitaminų, tepalų)) įsigijimui, pateikiant sąskaitas – faktūras/kvitus/pinigių panaudojimo ar perdavimo aktus. Taip pat, siekiant palaikyti (formuoti) asmens gebėjimą kasdiniame gyvenime disponuoti grynais pinigais bei įgalinant pastarąjį savarankiškai priimti sprendimus, susijusius su grynųjų pinigų panaudojimu, prašau leisti (gyventojui(-ai) vardas, pavardė) duoti grynais į rankas....Eur.* Pasak Komisijos narių nuomonės, pinigų judėjimas - įforminamas tinkamai. Pakanka pinigų panaudojimo/perdavimo aktų, kurie pasirašomi Komisijos narių bei Globos namų gyventojų. Vienas iš apklaustųjų paminėjo, jog galbūt būtų galima pakeisti pinigų panaudojimo/perdavimo akto dizainą, tačiau šiai išsakytai pozicijai oponuočiau, kadangi pinigų panaudojimo/perdavimo akte aiškiai atsispindi kada, kiek, kieno ir koku tikslu buvo naudojamos pinigines lėšos.

Kalbant apie korupciją bei jos atsiradimo priežastis, svarbiausias akcentas tampa pinigai, kadangi korupcija dažniausiai tapatinama su pinigų švaistymu, kyšininkavimu bei netikslingu jų panaudojimu. Atitinkamai Komisijos nariams buvo užduotas klausimas, sietinas su galimomis korupcijos pasireiškimo tikimybėmis analizuotoje srityje, vidiniais bei išoriniais rizikos veiksniais. $\frac{3}{4}$ Komisijos narių teigė, jog Globos namuose korupcijos pasireiškimo tikimybės nėra ir negali būti, kadangi visa dokumentacija griežtai kontroliuojama, taip pat Globos namuose dirbantis kolektyvas vadovaujasi etiškumo bei nepakantumo korupcijai principais, kurie sąlygoja tik skaidrių, aiškių bei motyvuotų sprendimų priėmimą. Vis dėl to, vienas iš Komisijos narių nebuvo toks kategoriškas šiuo klausimu (korupcijos pasireiškimo tikimybės nebuvimu), pasak jo „*Korupcijos pasireiškimo tikimybė yra labai maža, tačiau vis tiek ji yra*“. Šią tikimybę siejo su galimais vidiniais (individualiais) rizikos veiksniais: darbuotojo netinkamu funkcijų vykdymu, dėl įstatyminės bazės spragų (žinių trūkumo).

Iš dalies, korupcijos pasireiškimo tikimybę analizuotoje srityje sumažina Globos namuose taikoma papildoma kontrolė. Atskiru Globos namų direktoriaus įsakymu yra sudaroma komisija, kuri atlieka metinę inventorizaciją. Inventorizacijos metu vertinama ar visi daiktai, pirkti iš asmeninių Globos namų gyventojų lėšų, yra pažymėti atitinkamu inventoriniu numeriu, ar minėti daiktai yra naudojami paties Globos namų gyventojų poreikių užtikrinimui. Remiantis Komisijos narių nuomone, esama kontrolė analizuotoje srityje yra veiksminga, todėl poreikio taikyti efektyvesnes kontroles priemones – nenustatyta.

Analizuojant antrąjį kriterijų (*Atskirų valstybės tarnautojų funkcijos, uždaviniai, darbo ir sprendimų priėmimo tvarka bei atsakomybė nėra išsamiai reglamentuoti*) buvo vertinami Globos namų vidiniai teisės aktai, reglamentuojantys įstaigos darbuotojų uždavinius, funkcijas, sprendimų priėmimo tvarką ir kitus aspektus, susijusius su analizuojama sritimi.

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2021 m. birželio 22 d. įsakymu Nr. A1 – 262 yra patvirtinti Kėdainių socialinės globos namų nuostatai (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2018 m. kovo 22 d. įsakymo Nr. A1 – 107 redakcija),

kuriuose nurodoma, jog Globos namai vykdo globėjo (rūpintojo) pareigas, atstovauja globos namų gyventojų interesams. Tvarko globos namų gyventojų apskaitą, asmens bylas ir kitą globos namų veiklos dokumentaciją.

Globos namų direktoriaus 2020 m. lapkričio 27 d. įsakymu Nr. T – 87 patvirtinti Globos namų socialinio darbo padalinio nuostatai, kuriuose detalizuojamos padalinio bendrosios nuostatos, veiklos tikslai ir funkcijos, teisės, veiklos organizavimas, vidaus administravimo kontrolė. Socialinio darbo padalinio tikslas – užtikrinti globos namų gyventojams saugias bei kokybiškas gyvenimo sąlygas, sudaryti galimybes saviraiškai ir poreikių tenkinimui, todėl atitinkamai dirbantis įstaigoje personalas padeda, pataria gyventojams, kad būtų tikslingai panaudojamos asmeninės lėšos, kontroliuoja, kad nebūtų netikslingo lėšų iššvaistymo. Asmeninių lėšų panaudojimą kontroliuoja turto tvarkymo komisija. Padalinio nuostatai viešai skelbiami Globos namų internetinėje svetainėje².

Kaip jau buvo minėta ankščiau tekste, Globos namų direktoriaus 2016 m. sausio 12 d. įsakymu T – 8 pavirtinti Globos namų gyventojų turto tvarkymo komisijos nuostatai.

Socialinio darbuotojo, socialinio darbuotojo padėjėjo, užimtumo specialisto, finansų vadybininko pareigybės buvo patvirtintos Globos namų direktoriaus 2018 m. kovo 28 d. įsakymu Nr. T – 29 „Dėl pareigybių aprašymų patvirtinimo“, atsižvelgiant į vykdomos veiklos ypatumus, darbo pobūdį bei įstaigoje įgyvendinamus uždavinius, pareigybių aprašymai metų bėgyje kito. Vertinant dabartines socialinio darbuotojo pareigybes, šiame aprašyme išskiriami specialūs reikalavimai socialiniam darbuotojui bei nurodomos jo vykdomos funkcijos, susijusios su analizuojama sritimi, t. y. socialinis darbuotojas turi būti susipažinęs su Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymais bei kitais teisės aktais, reglamentuojančiais socialinių paslaugų planavimą, organizavimą, teikimą, kokybės vertinimą ir kontrolę, globos namų nuostatais, vidaus tvarkos taisyklėmis, padalinio nuostatais, globos namų darbuotojų profesinės etikos kodeksu bei vadovautis globos namų direktoriaus įsakymais ir nurodymais, vidaus tvarkos taisyklėmis, globos namų gyventojų vidaus tvarkos taisyklėmis, turto tvarkymo komisijos nuostatais. Esant poreikiui, turi atlikti įvairius pagrįstus pavedimus, taip pat užtikrinti, kad gyventojų asmeninės lėšos būtų naudojamos racionaliai bei įvertinti ir tenkinti pagrįstus gyventojų poreikius, pageidavimus. Tačiau vertinant socialinio darbuotojo padėjėjo pareigybių aprašymą, matoma, jog dirbantis asmuo turi būti susipažinęs su socialinio darbo padalinio nuostatais, globos namų darbuotojų profesinės etikos kodeksu bei vadovautis globos namų direktoriaus įsakymais ir nurodymais, globos namų nuostatais, vidaus tvarkos taisyklėmis, globos namų gyventojų, dienos globos lankytojų vidaus tvarkos taisyklėmis. Socialinio darbuotojo padėjėjas savo darbo laiku turi užtikrinti tiesioginę gyventojų priežiūrą. Atsižvelgiant į esminį faktą, jog Komisijos narys - socialinio darbuotojo padėjėjas, pareigybėse trūksta funkcijų vykdymo aprašymo. Pravartu apsvarstyti galimybę socialinio darbuotojo padėjėjo pareigybėse išskirti punktą, kuriame būtų nurodoma, jog socialinio darbuotojo padėjėjas turi užtikrinti bei tenkinti pagrįstus gyventojų poreikius, saugoti ir stebėti, jog tiek ilgalaikis įstaigos, tiek gyventojų asmeninis turtas (daiktai) būtų naudojami racionaliai ir tikslingai. Galima išskirti konkretų punktą, kuris nurodytų, jog darbuotojas Globos namų direktoriaus įsakymu paskirtas į Komisijos narių sudėtį, turi būti susipažinęs su Nuostatais, gebėti priimti racionalius, pagrįstus sprendimus, susijusius su gyventojų asmeninių lėšų panaudojimu. Finansų vadybininko pareigybės aprašymo 6.9. papunktis nurodo, jog darbuotojas dalyvauja Globos namų direktoriaus įsakymu sudarytų komisijų ir darbo grupių darbe. Šis punktas įgalina finansų vadybininką būti susipažinusi su komisijų/darbo grupių vykdoma veikla bei priimamais sprendimais.

Globos namų direktoriaus 2019 m. kovo 25 d. įsakymu Nr. T – 27, patvirtinta Globos namų valdymo struktūra. 2021 m. balandžio 29 d. įsakymu Nr. T – 55, patvirtintos Globos namų darbuotojų darbo tvarkos taisyklės. Visi šie teisės aktai aiškiai skiria darbuotojų pavaldumą ir

² Socialinio darbo padalinio nuostatai <https://ksgn.lrv.lt/lt/administracine-informacija/nuostatai>

atskaitingumą įstaigos vadovybei. Valdymo struktūra, darbo tvarkos taisyklės viešai skelbiami Globos namų internetinėje svetainėje.

2021 m. liepos 26 d. Globos namų direktoriaus įsakymu Nr. T – 99 priimtas vidaus kontrolės įgyvendinimo Kėdainių socialinės globos namuose tvarkos aprašas, kuriame detalizuojamas Globos namų kontrolės politikos turinys, 2021 m. liepos 26 d. direktoriaus įsakymu T – 99 paskirti vidaus kontrolės įgyvendinimo priežiūrą atliekantys asmenys, kurie prižiūri vidaus kontrolės įgyvendinimą Globos namuose ir jos atitiktį Globos namų direktoriaus nustatytai vidaus kontrolės politikai, atlikdami nuolatinę stebėseną. Vidaus kontrolės įgyvendinimo Globos namuose tvarkos aprašo 4 priede išskiriami rizikos veiksniai, egzistuojantys/pasitaikantys Globos namuose, darbuotojams įgyvendinant numatytus uždavinius. Šiame 4 priede nurodomi rizikos veiksniai (faktoriai), susiję su analizuojama sritimi. Galimi rizikos faktoriai: netinkamas gyventojų finansų valdymas, kuris grindžiamas kokybiškų paslaugų teikimo rizika bei galima korupcijos rizika. Neefektyvus turto valdymas, naudojimas ir apsauga bei netinkama turto apskaita, kuri sąlygoja neteisėtos veiklos rizikos galimybę. Analizuojant Globos namų rizikų valdymo planą, kuris parengtas Globos namų direktoriaus 2021 m. gruodžio 30 d. patvirtintu įsakymu Nr. T – 156, matoma, kad rizikos veiksniai, susiję su analizuojama sritimi, nėra identifikuotini rizikų valdymo plane, tai rodo, jog tikimybė priimti netinkamus sprendimus, susijusius su gyventojų asmeninių lėšų disponavimu – minimali, kuri nėra įtraukiama į rizikų valdymo planą. Su padalinių vadovų sprendimu neįtraukti analizuojamą sritį į rizikų valdymo planą galima sutikti, kadangi peržiūrėjus Bylas, vidaus dokumentus akivaizdžių trūkumų nenustatyta, todėl ši sritis priskirtina tik 1 ar 2 rizikos lygiui, kuris nėra įtraukiamas į rizikos valdymo planą.

Įstaigos darbuotojų kasmetinės veiklos vertinimo tvarką, formas, periodiškumą reglamentuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. balandžio 5 d. nutarimu Nr. 254 patvirtintas Valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų veiklos vertinimo tvarkos aprašas, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2017 m. kovo 29 d. įsakymu Nr. A1-158 patvirtintas Socialinių paslaugų srities darbuotojų veiklos vertinimo tvarkos aprašas. Įstaigos darbuotojų veiklos vertinimo metu padalinio vadovas kartu su įstaigos darbuotoju aptaria darbuotojo gebėjimus vykdyti pareigybės aprašyme nustatytas funkcijas, jo pasiektus rezultatus, atliekant pavestas metines užduotis. Darbuotojas su vertinimo išvada supažindinamas pasirašytinai.

Analizuojama sritis neatsiejama nuo darbuotojų etiško elgesio principų laikymosi įstaigoje. Atitinkamai Globos namų direktoriaus 2021 m. balandžio 29 d. įsakymu Nr. T – 55 patvirtintas įstaigos darbuotojų etikos kodeksas, kuris nustato veiklos ir elgesio principus, profesinės etikos normas, kuriomis turi vadovautis Globos namų darbuotojai vykdydami darbinės funkcijas, taip pat 2021 m. gruodžio 14 d. Globos namų direktoriaus įsakymu Nr. T – 150 patvirtintas Globos namų darbuotojų antikorupcinio elgesio kodeksas, kuris nustato pagrindinius antikorupcinio elgesio principus, kurių Globos namų darbuotojai įpareigojami laikytis, atlikdami teisės aktuose nustatytas pareigas ir vykdydami jiems pavestas funkcijas. Pasirašant darbo sutartį, darbuotojas supažindinamas su minėtais etikos kodeksais pasirašytinai.

Visi šioje ataskaitoje minimi dokumentai yra periodiškai peržiūrimi bei atnaujinami, remiantis tiek išorės, tiek vidaus aplinkos nustatytais reikalavimais. Su visais teisinių dokumentų pakeitimais Globos namų darbuotojai supažindinami pasirašytinai.

Atlikus korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymą analizuotoje srityje, galime išskirti šiuos korupcijos rizikos veiksnius:

Korupcijos rizikos veiksniai		
Vidiniai	Individualūs	<u>Tik galimi</u> , tačiau vertinime (ataskaitoje) neidentifikuotini rizikos veiksniai
• Nepakankama dokumentų	• Darbuotojo netinkamas	• Netinkami

<p>kontrolė/priežiūra;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nepakankamai detalizuotas darbuotojų pareigybių aprašymas. 	<p>funkcijų vykdymas dėl žinių trūkumo.</p>	<p>(blogi) santykiai su gyventojais, kurie gali nulemti netinkamą sprendimų priėmimą;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Netikslingas gyventojų asmeninio daikto panaudojimas, t. y. asmeniniu daiktu naudojasi kitas asmuo.
---	---	---

Galimos korupcijos rizikos veiksnių sumažinimo/pašalinimo priemonės:

- ✓ Turto tvarkymo komisijos narių skaičiaus padidinimas iki 5 asmenų, į Komisijos narių sudėtį įtraukiant kitų padalinių darbuotojus, tačiau socialinio darbo padalinio Komisijos narių skaičių sumažinant iki 2 asmenų, taip užtikrinant nešališkumo principą bei efektyvesnę pildomų dokumentų kontrolę ir priežiūrą;
- ✓ Papildyti (patikslinti) individualios priežiūros darbuotojo³ pareigybių aprašymus;
- ✓ Darbuotojų papildomas švietimas, supažindinimas su pagrindiniais socialines paslaugas reglamentuojančiais teisės aktais (Socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtintais įsakymais, LR Vyriausybės nutarimais).

Priemonių įgyvendinimo laikotarpis: 2022 m. IV ketvirtis – 2023 m. I ketvirtis.

Korupcijos pasireiškimo tikimybės vertinimas: Turto tvarkymo komisijos narių veikla, priimant sprendimus, susijusius su gyventojų piniginių lėšų disponavimu, visada gali būti siejama su minimalia korupcijos pasireiškimo tikimybe, kurią gali lemti nustatyti ataskaitoje vidiniai/išoriniai rizikos veiksniai ar tiesiog nesąžiningi atsakingų darbuotojų veiksmai, tačiau tiriamuoju laikotarpiu realiai ji (korupcijos tikimybė) nepasireiškė, taip pat nepasitaikė faktų, įrodančių, jog darbuotojai būtų piktnaudžiavę turimais įgaliojimais ar kitaip neteisėtai veikę gyventojų atžvilgiu.

Parengė: asmuo, atsakingas už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą Kėdainių socialinės globos namuose – direktoriaus pavaduotoja Aušra Goštautienė

Susipažinau:
Kėdainių socialinės globos namų direktorė
Žaneta Blandienė
2022-09-05

³ Kėdainių socialinės globos namų direktoriaus 2022 m. rugpjūčio 9 d. įsakymu Nr. T-76 „Dėl Kėdainių socialinės globos namų direktoriaus 2018 m. kovo 28 d. įsakymo Nr. T-29 „Dėl pareigybių aprašymų patvirtinimo“ pakeitimo“ socialinio darbuotojo padėjėjo pareigybės aprašymas pakeistas į individualios priežiūros darbuotojo pareigybės aprašymą.